

"אִיכָה אִשָּׁא לְבָדִי טְרוֹןְכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם". (דברים א, יב)

שלא נטריח את ה'

משה רבנו אוהב את עם ישראל. הוא מסר את נפשו כמה פעמים כדי להגן על העם האהוב לו, וכעת, כשהוא עומד לסיים את תפקידו בעולם הזה, הוא אומר להם דברי מוסר שיועילו להם בהמשך הדרך. הדברים נוקבים, לא קלים לעיכול, אך חשוב לדעת כדי לתקן. משה מציין בפני ישראל 3 הנהגות שנהגו בהם ישראל, והן אינן טובות, בלשון המעטה.

רש"י מפרש...

טרחכם - מלמד שהיו ישראל טרחני. היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינין.

ומשאכם - מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם לצאת, שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות.

וריבכם - מלמד שהיו רוגנים.

חז"ל הרחיבו במדרש [מדרש הגדול]:

טרחכם - מלמד שהיו טרחני. הא כיצד היה אחד מהן רואה עצמו נצח בדין ואומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיה להביא, למחר אני בא ומוסיף עליכם דיינין. לכך נאמר איכה אשא לבדי, מה ת"ל טרחכם מלמד שהיו טורחנין.

ומשאכם - מלמד שהיו אפיקורוסין. הא כיצד הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת אמרו מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורין שאכל ושתה וישן לו אינו אלא יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות רעות...

וריבכם - מלמד שהיו דיננין. הא כיצד היה אחד מהן מוציא מנה בשביל שיטול סלע, סלע בשביל שיטול דינר, הא מה ת"ל וריבכם מלמד שהיו דיננין.

הוסיף המדרש, שהיו "מחפשים" את משה. לא משנה מה היה עושה, היתה להם טענה עליו, והיו חושבים עליו מחשבות אוון "...הילך באמצע - אמרו ראו בן עמרם מהלך באמצע. הילך לצדדין - אמרו ראו בן עמרם מהלך לצדדין כדי שלא נעמוד מפניו, מצוה קלה שבידינו הוא מבקש לעקור ממנו ואיזו זו עמידת זקן".

הרמב"ן פירש באופן אחר לגמרי. משה לא מאשים את ישראל, אלא מציין את טרחתו הרבה עימם, **טרחכם** - הטירחא היא בעצם לימוד התורה לישראל, "כי טורח גדול היה ללמד ליוצאי מצרים החוקים והתורות ופירושם וביאורם וסודם". **משאכם** - ענין תפלה שמתפלל עליהם, והוא מלשון ונשאת תפלה (מ"ב יט ד), **וריבכם** - כפשוטו עניני המשפטים.

וגראה לומר בס"ד, ששלושת הטענות הללו, הם ההיפך הגמור משלושת המידות המאפיינות את ישראל "ביישנים, רחמנים, גומלי חסדים". מי שהמידות הללו נר לרגליו, לא יחלום להטריח. לא יהיה למשא, ובטח שלא יצא למריבה עם חברו, אלא ההיפך, יעזור לו ויגמול עמו חסד.

כדאי שגם אנחנו נקשיב לתוכחתו של משה, ונשתדל שאנחנו לא נהיה טרחנים, לא נהיה אפיקורסין, ולא נהיה נירגנים, בחינת, "יִנְקֶנָּה מִפְּרִיד אֶלֶף" (משלי טו, כח), זה אדם שתמיד יש לו טענות, לא משנה מה יעשו לו, תמיד הוא יפרש את זה לרעה, וחושב שכולם רוצים לקפחו.

תשעה באב

זה לא סתם תאריך. זה תאריך מכונן. חז"ל [תענית ד, ו] לימדו אותנו על חומרת היום.

חמשה דברים אירעו את אבותינו בתשעה באב:

- א. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ.
- ב. חרב הבית בראשונה.
- ג. חרב הבית בשניה.
- ד. נלכדה ביתר.
- ה. נחרשה העיר.

ולכן "משנכנס אב ממעטין בשמחה" [שם], וככל שמתקרבים ליום תשעה באב, מחמירים בהלכות אבלות, כשביום עצמו יש מלוא החומרה, כולל תענית מלאה מעת לעת, ושאר עינויים.

אחת מהלכות תשעה באב היא שאסור ללמוד תורה ביום זה...

"ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות. אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות, וקורא בקינות, באיוב ובדברים הרעים שבירימיה. ותינוקות של בית רבן בטלנין, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב [תענית ל, א]."

זה כל כך חמור ללמוד תורה, כי תינוקות של בית רבן לא מבטלים אפילו לסיבות חשובות, ש"אין מבטלנין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש" [שבת קיט, ב].

כמובן חיוב תלמוד תורה שייך ביום תשעה באב, אלא שלומדים בדברים המותרים.

רציתי להעלות נקודה רגישה...

כולנו התרגלנו שלא לומדים תורה (רגילה) בתשעה באב, השאלה הגדולה היא מה עושים במקום?

אם משתעממים, או מפטפטים, או מדברים דברים בטלים או אם מדברים דברים אסורים (לשון הרע, רכילות, ניבול פה), אז ודאי שעדיף ללמוד תורה. כי זה הרבה יותר חמור, ועדיף תורה.

כמו שכתב ספר חסידים, שאם אדם נמצא בבית הכסא ובא לא הרהורי עבירה, עדיף שיהרהר בדברי תורה, וזה יסיר מעליו הרהורי עבירה.

תורת החיד"א

פתח דברין יאיר - במשנה מתחיל בגנות, דמר סבר עבדים היינו, הוא סבר כרבנן שיש לפתוח בדבר טוב תמיד, ולכן אין להתחיל מתחילה עובדי עבודה זרה, ולהזכיר עבדים מוכרח כי רוצה לומר ויוציאנו. והדעה השניה סוברת כר' יהושע שפתח שם בטהרה לטהר הספק, ואם אין צורך כזה, היה כתוב לטמאו או לטהרו. ואם כן מתחיל בגנות, זה מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו [דבש לפי פ, כח]

ילקוט יוסף

סימן שלז - דין כיבוד וניקוי הבית

א. הספרדים ההולכים בעקבות הוראות מרן השלחן ערוך מותר להם לכבד בית מרוצף בשבת במטאטא כדרכם בחול.

ואפילו במטאטא העשוי מענפי אילן יבשים שאינם נכפפים, ובודאי נשבר מהם בעת הטיטוי, אפשר להקל.

אבל בקרקע שאינה מרוצפת אין להקל אלא על-ידי גוי.

ולדעת הרמ"א יש להחמיר שלא לטאטאות את הבית אפילו במרוצף. אבל על ידי גוי יש להקל בכל ענין, בין בבית מרוצף ובין בבית שאינו מרוצף.

ויש אומרים שגם לאשכנזים יש להקל לטאטאות את הבית במטאטא מברשת שאינו עשוי מקש, אף על-ידי ישראל, ואין לחוש שמא יבואו לטאטאות בית שאינו מרוצף ואז ישוו גומות, דכיון שבזמן הזה כל הבתים שבעיר הם מרוצפים אין לגזור בית מרוצף אטו בית שאינו מרוצף. וכן עיקר.

ב. אין שוטפין את הקרקע במים בשבת, אפילו בקרקע מרוצפת.

ומכל מקום כשיש לכלוך על הרצפה, מותר לשפוך על מקום הלכלוך מעט מים מכלי, ולנגב המים במגב [מקל-גומי].

ג. מים שנשפכו על גבי שיש מטבח, אף שהשיש מחובר לקרקע מותר להדיחו ולנגבו במגב גומי.

כשמשתמש במטלית מיוחדת לניקוי, שאין מקפיד עליו לסוחטו, מותר לקנח בו השיש או הכלים, אך יעשה כן בנחת, לא בחוזקה באופן שבא לידי סחיטה.

ד. לול של תרנגולים שיש צורך לשפוך מים על גג הלול כדי לקרר את הלול בימי חום כבדים, להגן על העופות שלא ימותו מן החום, ושפיכת המים נעשית על-ידי ממטרה מעל גג הלול, אין להתיר לפתוח את הממטרה בשבת, אלא אם כן המקום מרוצף במרצפות, והמים לא נשפכים על זרעים או על צמחים.

ואם רוצים להפעיל את הממטרות על-ידי שעון שבת, כיון שבני ביתו יודעים שהממטרות פועלים על-ידי שעון שבת, וכל החשש הוא מפני מראית העין של האורחים, כל כהאי גוונא לא חיישינן למראית העין.